1. kis-ZH feladatok

1. Egy rugalmas gumiszál egyik végét egy vízszintes, súrlódásmentes asztalhoz szögeltük, a másik végére egy m tömegű kicsiny tömegpontot erősítettünk. A gumiszál nyújtatlan hossza elhanyagolható, a benne ébredő feszítőerő a megnyúlással arányos, ezért a tömegpont egy

$$V(r) = \frac{1}{2} D\, r^2$$

centrális potenciálban mozoghat.

   (a) Írja fel a tömegpont mozgásegyenletét, síkbeli polárkoordinátákat használva úgy, hogy az origó a vonzó potenciál centrumában legyen!

   (b) Feltéve, hogy ismeri a tömegpont L perdületét, adja meg a sugárirányú mozgást meghatározó $V_{eff}(r)$ effektív potenciált!

   (c) Rajzolja fel a $V_{eff}(r)$ effektív potenciált!

   (d) Ismerjük a tömegpont E energiáját és L perdületét. Adjuk meg ezek (valamint a D és m paraméterek) segítségével a tömegpont mozgása során mért $r_{\min}$ és $r_{\max}$ minimális és maximális origótól mért távolságokat!

---

2. Súrlódásmentes vízszintes asztal közepén egy kicsiny lyukat fúrtunk. A lyukon átvezettünk egy vékony madzagot, ami a lyukon keresztül súrlódásmentesen mozoghat. Az madzag asztal feletti végére kötöttünk egy m tömegű tömegpontot, az asztal alatti végét pedig időben állandó F_0 erővel húzzuk!

   (a) A fenti elrendezésben a tömegpontra mindig F_0 nagyságú vonzóerő hat a centrum irányában. Adja meg az erőtér $V(r)$ potenciálját!

   (b) Feltéve, hogy ismeri a tömegpont L perdületét, adja meg a sugárirányú mozgást meghatározó $V_{eff}(r)$ effektív potenciált!

   (c) Rajzolja fel a $V_{eff}(r)$ effektív potenciált!

   (d) Adott L perdület esetén adja meg, milyen r_0 sugarú egyenletes körmozgást végezhet a test? Mekkora a T_{circ} keringési idő?

   (e) Az előbbi körpályán mozgó testet kicsit meglöktük, ezért a körpálya körül oszcilláló mozgást végez. Adja meg az oszcilláció T_{oszc} periódusidejét! Hogy viszonyul ez T_{circ}-hez?

---

3. Egy R_0 sugarú vízszintes síkban fekvő hullahopp-karika egyik kerületi pontját egy függőleges tengelyhez rögzítettük, majd a tengely körül forgatjuk állandó ω_0 szögsebességgel. A tengelyhez képest a karika átellenes pontján van egy m tömegű bogár, aki a karikához képest állandó v_0 nagyságú sebességgel mászik az ábrán jelölt irányban. A bogár mozgását a karika síkját leíró, a karikával együtt forgó polárkoordinátarendszerrel követjük, aminek origója a függőleges tengelynél található és a körpálya tengelyen átmenő átmérője jelöli ki a $\varphi = 0$ irányt.

   (a) Mutassa meg, hogy a körpálya polárkoordinátás egyenlete $r(\varphi) = A\cos(\varphi)$! Adja meg az A állandót! (Az ábrán rejtett segítség található. :))

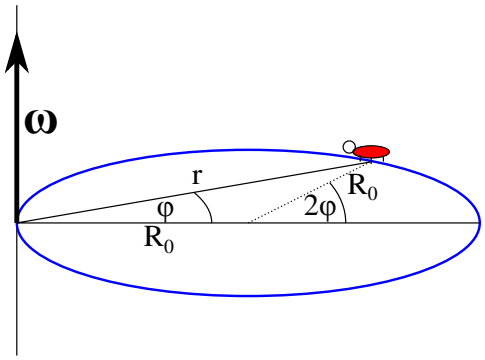

(b) Feltéve, hogy ismeri a $\dot{\varphi}$ időderiváltat, írja fel a körpályán mozgó bogár sebességvektorát az $\vec{e}_r$, $\vec{e}_\varphi$ bázisban!

(c) Mutassa meg, ha a bogár sebességének nagysága (a karikához képest) v_0 állandó nagyságú, úgy $\dot{\varphi}$ is állandó nagyságú. Adja meg $\dot{\varphi}$-t ebben az esetben!

(d) A forgó koordinátarendszerben a bogárra tehetetlenségi erők hatnak. Sorolja fel ezen tehetetlenségi erőket, és adja meg őket!

(e) Mennyi munkát kell végeznie a bogárnak, amíg kicsiny v_0 sebességgel mászva eljut az origóba?

---

2. Gyakorló feladatok

Gy1. Egy vízszintes síkon elhelyeztünk egy ún. exponenciális spirál alakú drótpályát, aminek polárkoordinátás egyenlete az alábbi alakú:

$$r(\varphi) = R_0 e^{k\varphi} \ ,$$

ahol R_0 egy hosszúság dimenziójú konstans. A spirálra egy m tömegű kicsiny gyöngyszemet fűztünk, ami súrlódásmentesen mozoghat a spirálon. A gyöngyszemet a $\varphi = 0$ helyzetből elindítottuk v_0 nagyságú sebességgel. Mivel a nincs súrlódás, ezért mozgása során a gyöngyszem sebességének nagysága nem változik.

(a) Feltéve, hogy a pálya egy adott φ helyzetű pontjában ismeri a gyöngyszem $\dot{\varphi}$ szögsebességét, adja meg a gyöngyszem sebességvektorát.

(b) Tudjuk, hogy a mozgása során a gyöngyszem sebességének nagysága állandó, v_0. Ezt kihasználva adja meg a gyöngyszem $\dot{\varphi}$ szögsebességét a φ helyzet függvényében!

(c) Oldja meg az így nyert differenciálegyenletet, azaz adja meg a $\varphi(t)$ függvényt! Használja ki a korábban megadott kezdeti feltételt!

(d) Adja meg a gyöngyszem origóra vonatkoztatott perdületének $L(t)$ nagyságát az idő függvényében!

(e) Láthatóan a perdület nem marad meg. Milyen erő forgatónyomatéka okozza a perdület megváltozását?

(f) Adja meg az említett erő nagyását az idő függvényében!
